

Inhoud

Hidde	9
Pasta nera	15
Je gaat er niet dood aan	23
Pistoolvinger	34
Dat hevige kijken	47
Alles is anders	57
Grote dingen	69
Nooit eens stil	81
Waar wil je dat ik begin?	98
Snor, kat, huid, zwaan	116
Een man met een hoed	129
Ergens moet God op een ladder staan	142
Die vent met al die armen	154
Laat me vertellen	166
Ook dit is te doen	176
Je bent zo aan de overkant	184
Dit is mijn lichaam	204
Ziekverwanten	218
Waar gaan we heen?	228
Wat doe je dan?	240
Het is niets	245
Verantwoording	253

Hidde

Waar wil je dat ik begin?

Bij die zaterdagmiddag, toen mijn vader tegenover me zat, schraal en mager, voorovergebogen en ongedurig, alsof hij elk moment kon opstappen?

Een half leven geleden.

Mijn vader had zijn winterjas aangehouden. Zijn fletsbruine corduroy hoed, de hoed die hem kleiner deed lijken dan hij was, lag op tafel. Hij rookte een filterloze Caballero en morste as op mijn versleten parket. Ik stond op om koffie te zetten en een boterham voor hem te smeren. Ik deed alles om maar niet te hoeven luisteren naar zijn klachten: dat zijn lichaam hem in de steek begon te laten, dat hij zich ziek voelde.

'Je moeder haalt geen jenever meer in huis,' zei hij. Zijn dagelijkse jonge borrel.

Och, pa.

Kort na zijn vervroegde pensionering was mijn vader vergeetachtig geworden. Een beetje stuurs en ongezeglijk en onhandelbaar. 's Nachts plaste hij wel eens in bed. Hij kromp en wist niet wat hem overkwam.

De oude man heette Hidde. Hij was de eerste die me aan mijn vader deed denken.

Op een waaierige lentedag gaat zijn vrouw, een verzorgde dame in een mauve mantelpakje, aan de lunch-

tafel van de polikliniek naast hem zitten, schuin tegenover me. Ze schenkt halfvolle melk in een glas, dat ze behoedzaam naar haar man schuift. ‘Straks,’ zegt de vrouw van Hidde, ‘straks, na de boterham, komen ze hem halen voor het tweede deel van het onderzoek.’ Ze spreekt over haar man alsof Hidde niet aan tafel zit. Alsof hij er niet bij is.

Hiddes handen omvatten het glas. Hij kijkt me verbaasd aan: waarom zegt zijn vrouw zoiets nou tegen een vreemde?

Hidde heft het glas. En laat het weer zakken.

‘Ik ken die mannen niet,’ zegt hij, nog net verstaanbaar.

Wie zou hij bedoelen? Welke mannen? De artsen? De verpleger die hem zojuist, op weg naar onze lunch, in een rolstoel heeft geholpen?

Hidde trekt zijn smalle schouders op. Hij draagt een geel en oranje geblokt houthakkershemd van grof flanel dat wel bij hem past, maar naast zijn vrouw uit de toon valt.

De mannen, begint hij opnieuw, de mannen komen sinds een week zomaar bij hem binnenlopen. Hij heeft geen idee wie ze zijn.

Zijn vrouw valt hem in de rede. Ze woont, zegt zij, met Hidde aan de rand van een dorp niet ver van het mijne. Oude, laaggelegen weilanden zie ik voor me, een slingerende B-weg, houtwallen, bloeiende hagen, een boerderij waar een stokoude, wit beschetten Volvo op het grindpad staat. Ik heb niet de indruk dat Hiddes vrouw iets probeert te verklaren. Eerder is het alsof zij zich verontschuldigt.

Voorzichtig neemt Hidde een slok van zijn melk. Hij wil niet morsen. En dan vertelt hij toch dat die mannen

soms wel met z'n tien tegelijk ineens in de woonkamer staan, of boven op de overloop. 'Het is kwaad volk.' Wat ze uitspoken tussen zijn meubels vertelt Hidde niet.

Met grote ogen staart hij me aan.

'Ze zijn echt, hè,' zegt hij.

Hidde zal tien of vijftien jaar ouder zijn dan ik ben. Vijfenzestig, zeventig misschien. Een gekrompen man met een baard, grijs, woest en pluizig. Op zijn hoofd is het haar zo dun dat het niet de moeite van het kammen waard lijkt. Hidde is naar het ziekenhuis gekomen in zijn geblokte hemd en een spijkerbroek boven afgetrapte sandalen. Hij is wat moeizaam ter been, maar toen de verpleger, een forse zachtmoedige noorderling, hem in een rolstoel naar de lunch wilde rijden, sputterde hij tegen. Een rolstoel? Hij leek zich te generen.

'Het is hard gegaan,' zegt zijn vrouw. Al acht jaar is Hidde ziek, maar de laatste drie weken ziet hij mensen in huis die er niet zijn. Hoe vaak zij ook bij hem op de bank komt zitten en haar man ervan verzekert dat ze vertrokken zijn, dat zij ze uitgelaten heeft, of weggestuurd, zoals je getuigen van Jehova het tuinpad af stuurt, of een deurwaarder, en dat hij niet bang hoeft te zijn – Hidde blijft ze zien.

Dat is wreed en ironisch, want Hidde ziet steeds minder.

'Ook zijn ogen zijn snel achteruitgegaan,' zegt de vrouw van Hidde. Terloops vertelt ze dan dat Hiddes hond, een bastaardje van twaalf, het ook heeft.

Wat kan ik dáár nou nog op zeggen? Dat Hidde op mijn vader lijkt?

Mijn vader was een lange, kaarsrechte en tanige man. Van beroep ambtenaar: 'schrijver eersteklas' bij een rijksdienst die toezag op de huurprijzen van woningwetwoningen. Een man die vijf dagen in de week om zeven uur 's ochtends ontbeet met een kop Pickwick-thee en een bord pap of een boterham met suiker, en om kwart voor acht langs de velden van de voetbalvereniging naar het station wandelde, broodtrommel en BIC-pen in zijn verder lege, bruinleren aktetas. Daar stapte hij op de stoptrein. Tegen vijven nam hij de trein terug, waarna hij rond halfzes in zijn stoel bij het raam de aardappels schildte – vreemd dat me uit duizend geuren juist die grondgeur, de geur van vochtige klei en wortelrot, is bijgebleven.

Met schrijven had zijn werk niets te maken. Op kantoor vulde hij alle dagen getallen in op dubbele foliovelen met lichtblauwe, hoge ruitjes. Ik herinner me zijn schrift, de regelmatige lussen die alle even ver voorover leunden, de brieven die hij soms op zaterdagochtend schreef aan de keukentafel, zijn sierlijke handtekening. Toen ik zo oud was dat ik zelf een handtekening nodig dacht te hebben, oefende ik tot die volmaakt op de zijne leek, waarbij ik zijn kapitale 'A' wat schamel verving door de twee parallelle streepjes van de 'H'.

Ik heb niet één brief van hem. Nog geen kattenbelle-tje. Als ik wel eens een Ansichtkaart kreeg van mijn ouders, verstuurd vanaf een vakantieadres ergens in het Rijn-Moezelgebied, was die geschreven door mijn moeder.

Toen zijn laatste oudere broer gestorven was, diep in de tachtig, en hij alleen nog een jongere broer kon overleven, zei mijn vader dat hij nu aan de beurt was. Behalve aan een lichte vorm van alzheimer, als het dat al was,

leed hij aan een levenslange hypochondrie. Toch begreep ik wel wat hij bedoelde.

Ik pak een volkorenboterham, worstel met de plastic vacuümverpakking van de kaas, wurm die open, klap de snee dubbel en druk mijn tanden in een hap. Al een tijdje eet ik niet meer met mes en vork, als het niet per se hoeft. Een biefstuk smaakt me minder als dat snijden niet wil lukken. Pasta hak ik fijn en eet ik met een lepel. Met dat verlies aan decorum valt te leven. Op een wonderlijke manier is het trage verval fascinerend en heeft aftakeling meer te maken met euforie dan je zou verwachten: het een is de prijs die we betalen voor het ander. Wie het onderste uit de kan wil, zal ook gretig moeten proeven van de ontluistering.

Hidde probeert de stroeve margarine uit te smeren. Het verse volkorenbrood verklontert en verkleeft. Hij dekt de rommel af met een plak komijnkaas en zet op goed geluk zijn mes erin.

‘Ben ik mee gestopt,’ zeg ik. ‘Met mes en vork.’

Het is alsof Hidde me niet hoort, niet ziet, of niet begrijpt.

Moeiteloos kan ik me voorstellen hoe het verder zal gaan, hoe zijn verstand hem in de steek zal laten, hoe angstig hij zal zijn, hoe verward en gegeneerd. En het volgende moment zie ik Hidde bij mij thuis, boven aan de smalle trap met de zeegroene bekleding. Ik hoor mijn vader vanuit een slaapkamer iets roepen, tegen mijn moeder, geloof ik – terwijl ik toch zeker weet dat ik al jaren volstrekt vergeten ben hoe zijn stem klonk, of die bars was of breekbaar, met een accent of juist niet. Stel je niet aan, denk ik. Hij is al bijna dertig jaar dood.

Hidde knoeit met zijn boterham en met zijn tafelman-

nieren. Snijden gaat niet. De korst is te stug, het brood te zacht, de margarine is nog half bevroren.

Dan legt zijn vrouw een hand op Hiddes rechterhand. Toe maar, lijkt ze te zeggen, doe maar wat die meneer naast je doet.

Hoe loopt het af, denk ik dan. Wat wil ik straks nog als mijn vrouw me moet verschonen, als ze mijn brood smeert, het vlees in kleine stukjes snijdt, de fles witte wijn verbergt en me bemoedigend toespreekt?

Toe maar. Probeer het maar.

Het kan nog jaren duren. Maar waar houdt het op?

Wil ik ook vergeten dat ik alles vergat?

Pasta nera

Een jaar na ons weekend in Venetië wist Daniël alles nog, terwijl ik me eigenlijk alleen herinnerde dat wij elke dag met de veerboot van Fusina naar het San Marco-plein waren gevaren.

‘Het stond daar blank,’ zei mijn zoon glimlachend. ‘Weet je dat echt niet meer?’

Ach ja. Onze onnozelheid. Drie dagen lang hadden we door Venetië gelopen. Her en der zagen we de ruwe blankhouten steigerplanken op stapels liggen. We begrepen maar niet waartoe ze dienden, tot we op de laatste avond over smalle plankieren moesten balanceren om bij de kade te komen.

‘En de zwarte pasta dan?’

‘Natuurlijk, de spaghetti in inktvisinkt. Nu je het zegt.’

Ook schoot me weer te binnen hoe we op ons laatste terras in een venijnige discussie verzeild waren geraakt, over de muziek van een fadozangeres, dacht ik, die ik wel en hij beslist niet verdroeg. Dat terras – ik moest het opzoeken via Google Earth – was op het Campo Santo Stefano, een langgerekt betegeld plein tussen schilferende panden in alle tinten pastel, een paar minuten westelijk van de San Marco. We hadden er witte wijn gedronken.

‘Eerst een fles,’ zei Daniël triomfantelijk, alsof hij me

opnieuw onder tafel dronk. ‘En toen nog één.’

Nu zag ik ook voor me – want herinneringen roepen elkaar op, als akkoorden op de piano – hoe Daniël eerder die zondag als een slanke, kortgeknipte god voor me uit liep over de brede kade met uitzicht op het Lido, en zich amuseerde met het kat-en-muisspel van de carabinieri en groepjes alerte Afrikaanse straathandelaren met hun kleedjes vol goedkope imitatie-Ray Ban-brillen.

‘Heb jij de foto’s nog die je daar maakte?’ vroeg ik.

‘Denk ’t wel.’

‘Zoek ’s op.’

‘Ik kijk al.’

Hij rommelde wat in zijn smartphone. Het schermpje was al tijden stuk, maar het geheugen functioneerde nog.

‘Sorry,’ zei hij. ‘Ik moet ze hebben weggegooid. Ik had meer dan tweeduizend foto’s. Moest wat opruimen.’

Toen Daniël stellig beweerde dat hij ook zonder die foto’s alles nog wist, dat hij de route van onze wandelingen door de stegen van Venetië, over vismarkten en pleinen, langs paleizen en musea, over bruggen en kades moeiteloos kon reconstrueren, bleek dat ik minder was vergeten dan ik dacht.

Het was een lang weekend in oktober. Heen op vrijdagochtend, vanaf Bremen; terug op maandag – maar vlogen we nou met Ryanair of met die andere prijsvechter? Vanaf de luchthaven met de stadsbus slingerend door de stoffige straten van Mestre, en toen over een kilometerslange, met palmen omzoomde vierbaansweg langs bedrijfsterreinen, verlopen kantoorpanden, bouwvallige loodsen en flarden chemische industrie.

We kwamen dichterbij Fusina. Herkende Daniël de straathoeren bij de bushaltes, de vlezige vrouwen met

een donkere huidskleur, rode laklaarzen tot boven de knie, naveltruitjes, borsten als koopwaar? Hij was negentien. Ik vroeg maar niets.

Op de camping checkten we in. We lieten onze tassen achter in de gehuurde stacaravan. Daarna liepen we langs een boerderij met een half ingestort pannendak naar het havenhoofd. We namen de eerste de beste veerboot. Die kruiste de met lichtmasten afgezette vaarroute voor zeeschepen en volgde zigzaggend de betonning naar het centrum van Venetië, waar we de kade op stapten, obligate foto's namen van elkaar, en begonnen te lopen.

Wilde ik Daniël de stad laten zien? Of wist ik al dat ik hem zou laten beslissen waar we heen gingen?

Ik hoefde hem niet te imponeren – hij is niet zo snel onder de indruk. Ik viel hem niet lastig met wat ik nog wel wist. Dat ik hier dertig jaar eerder ook rondliep. Net iets ouder dan hij nu was. Een kop kleiner dan zijn 1 meter 94, in een hemelsblauw T-shirt en vale Levi's, zo vuil dat je de stof kon breken. Een leren veter om mijn nek. Stekeltjes, wit uitgeslagen van zon en zout water, net zo kortgeknipt als Daniël nu.

Ik was vijf weken op een Grieks eiland geweest. Met Axel.

Daniël wist wie Axel was, de vriend uit mijn jeugd die ik al jaren niet meer had gezien. 'Hoor je nog wel eens wat van hem?' vroeg mijn zoon soms. En dan probeerde ik het uit te leggen. Van dat verhaal werd Daniël telkens pijnlijk, zijn gezicht verstrakte, zijn blik trok onweer aan. Hij bracht geen enkel begrip op voor Axel, hij weigerde het te begrijpen.

Misschien was het al op die zaterdag dat we besloten een bord pasta te eten in de schaduw van een kleine ar-